

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/statki-i-okrety/106780,Polska-Marynarka-Wojenna-w-wojnie-polsko-bolszewickiej-i-bitwa-pod-Czarnobylem-1.html>

Polska motorówka uzbrojona z Flotylli Rzecznej MW w Pińsku, II połowa lat 20-tych XX w. (zdjęcie poglądowe ze zbiorów NAC, koloryzacja Paweł Bezubik)

ARTYKUŁ

Polska Marynarka Wojenna w wojnie polsko-bolszewickiej i bitwa pod Czarnobylem (1920)

Autor: WALDEMAR TYSZUK 25.04.2024

Siły polskie składały się z okrętu „Pancerny 1”, motorowej łodzi pancerniej „MP1” oraz trzech uzbrojonych motorówek. Bolszewicy dysponowali 12 uzbrojonymi statkami i okrętami. Walki floty polskiej i bolszewickiej na Prypeci pomiędzy Lelowem i Czarnobylem trwały łącznie 12 godzin i były najbardziej zaciętym starciem Polskiej Marynarki Wojennej w tej wojnie.

Polska Marynarka Wojenna (jako Marynarka Polska) została powołana przez Tymczasowego Naczelnika Państwa – Józefa Piłsudskiego 28 listopada 1918 r., w rocznicę historycznego zwycięstwa polskiej floty nad Szwedami w bitwie pod Oliwą w 1627 r. Rozkaz brzmiał następująco:

„Z dniem 28 listopada 1918 roku rozkazuję utworzyć marynarkę polską, mianując jednocześnie pułkownika marynarki Bogumiła Nowotnego szefem Sekcji Marynarki przy Ministerstwie Spraw Wojskowych”.

Pierwsze działania płk Nowotny prowadził od czerwca 1918 r., po zakończeniu służby we flocie austro-węgierskiej, jeszcze w okresie rządów Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego, próbując zebrać marynarzy, mogących służyć w przyszłej flocie wojennej odrodzonej Rzeczypospolitej. Działania te realizował jako referent do spraw żeglugi przy Radzie Regencyjnej. Pierwsze okręty i uzbrojone statki przejęto od niemieckiej Flotyli Wiślanej 8-10 listopada 1918 r. Jeszcze wcześniej, bo 1 listopada 1918 r., w Krakowie z przejętych uzbrojonych łodzi motorowych i statków kpt. Władysław Nawrocki utworzył Polską Flotyllę Wiślaną. Obie wiślane flotylle rzeczne formalnie połączono we Flotyllę Wiślaną 23 grudnia 1918 r.

Do czasu zajęcia Pomorza przez oddziały Frontu Północnego gen. Hallera w 1920 r. (zaślubiny z morzem odbyły się 10-11 lutego w Pucku i Nowej Wsi) Marynarka Wojenna rozbudowywała swoje siły na wodach śródlądowych, a główną bazą polskiej floty pozostawał Modlin. Także w późniejszym okresie, tj. co najmniej do lata 1920 r., to siły śródlądowe absorbowały większość sił Marynarki Wojennej.

Flotylla Pińska w wojnie polsko-bolszewickiej

Za początek Flotyli Rzecznej Polskiej Marynarki Wojennej uznać można utworzenie z inicjatywy gen. Antoniego Listowskiego, dowódcy Grupy Podlaskiej, oraz por. mar. Jana Giedroycia oddziału sformowanego w Pińsku 19 kwietnia 1919 r. Por. mar. Jan Giedroyc, były oficer rosyjskiej marynarki wojennej był pierwszym dowódcą Flotyli.

Liczyła ona początkowo tylko 4 ponemieckie uzbrojone motorówki: „Listowczyk”, „Lech”, „Lizdejko” oraz „Lauda”, a od nazwy bazy głównej nazywana była popularnie Flotyllą Pińską. Pierwsze rejsy bojowe flotylla rozpoczęła w maju 1919 r.. M.in. 25 maja 1919 r. w pobliżu tzw. „Wolańskich mostów” (w pobliżu linii kolejowej Łuniniec-Sarny) prowadzące działania rozpoznawcze przeciwko bolszewikom łodzie motorowe flotylli zostały ostrzelane bronią maszynową. Był to chrzest bojowy Flotyli.

Za jeden z przykładów błyskotliwych działań Flotyli Pińskiej uznać można zdobycie zajętej przez bolszewików

wsi Horodyszczce, w trakcie działań na kierunku miasta Łuniniec, na rzece Jasiołda. Horodyszczce były ufortyfikowane, dodatkowo leżały na skarpie z jednej strony, a z drugiej chronione były terenem bagiennym. Teren był wyjątkowo niesprzyjający działaniom desantowym.

Pomimo tego trzy uzbrojone łodzie motorowe wraz z desantem 3 lipca 1919 zaatakowały pozycję, zdobywając ją i ułatwiając jednocześnie innym oddziałom Grupy Podlaskiej zdobycie mostu na Jasiołdzie. W meldunku sytuacyjnym z tego dnia zauważono:

„Dzielni marynarze wysadzili desant i atakiem na bagnety, wspomagani przez działko i karabiny maszynowe z łodzi, zdobyli wieś wykluwając wielu czerwonogwardzistów, resztę biorąc do niewoli, w tym dowódcę kompanii 64. pułku strzelców i zdobywając karabiny maszynowe”.

Latem 1919 r. doszło do rozbudowy sił flotyli, próbowano wcielać do niej kolejne jednostki przejęte w trakcie działań lub skonfiskowane od prywatnych właścicieli. Największym wzmocnieniem okazał się statek uzbrojony „Bug”, oddelegowany ze składu Flotyli Wiślanej, a który wraz z potrzebną kadrą oraz przewożonym uzbrojeniem skierowany został 17 lipca 1919 r. z Modlina do Pińska wraz z grupą marynarzy z 1. batalionu morskiego w Nieszawie oraz z Komendy Portu Wojennego Modlin. „Bug” płynął z Modlina do Pińska aż 20 dni – aby mógł wykonać rejs, rozebrano po drodze 11 mostów.

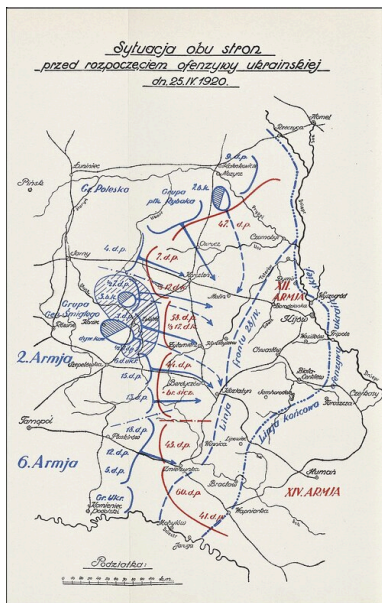
Do dyspozycji Flotyli Pińskiej kierowano także kolejne posiłki: m.in. 3 sierpnia skierowano do niej dwie łodzie motorowe, przekazane wcześniej z Dowództwa Okręgu Wojskowego Łomża. 10 września 1919 r. Flotylla przeniosła swoją bazę do Turowa. Z kolei 17 września w rejonie Petrykowa doszło do starcia pomiędzy dwiema polskimi łodziami motorowymi, a trzema opancerzonymi statkami nieprzyjaciela. Marynarze, w walce wsparci przez pododdział 34 pp., zdołali pokonać bolszewików zdobywając jedną z jednostek.

Przełomowym momentem w rozwoju Flotylli było zajęcie przez Wojsko Polskie Mozyrza, gdzie znajdowała się baza sowieckiej flotylli. W porcie Mozyrz przejęto 22 statki parowe, w tym 3 opancerzone, 10 łodzi motorowych i 80 jednostek pomocniczych. Do obsadzenia tych jednostek wysłano 4 oficerów i 80 marynarzy z batalionu morskigo, 36 marynarzy z Oddziału Zapasowego w Modlinie oraz 22 oficerów i 162 marynarzy z Kadry Marynarki Wojennej w Toruniu. W kwietniu 1920 r. do Mozyrza przybyły kolejne posiłki, w tym statki uzbrojone „Warta” i „Neptun”.

Ofensywa Kijowska i wiktoria pod Czarnobyłem

W trakcie polskiej ofensywy na Kijów w kwietniu 1920 r. rozbudowana Flotylla Rieczna Marynarki Wojennej wspierała działania ofensywne od strony bagien poleskich. Zadaniem Flotylli Riecznej było współdziałanie z grupą mjr Jaworskiego i 9 DP płk Władysława Sikorskiego oraz oczyszczenie dorzecza Prypeci, a następnie zajęcie ważnego portu rzecznego w Czarnobyli i otwarcie przejścia na Dniepr.

Siły polskie składały się z okrętu „Pancerny 1”, motorowej łodzi pancерnej „MP1” oraz trzech uzbrojonych motorówek. Bolszewicy z Flotylli Dnieprzańskiej w Czarnobyli dysponowali 12 uzbrojonymi statkami i okrętami, ostrzeliwującymi polską piechotę i jazdę. Po wyjściu z Czarnobyli, 5 ciężko uzbrojonych okrętów bolszewickich stawiało opór polskiej Flotylli Riecznej.

Mapa przedstawiająca sytuację na froncie przed rozpoczęciem ofensywy ukraińskiej podczas wojny polsko-bolszewickiej (Gen.

**Tadeusz Kutrzeba, Wyprawa
kijowska 1920 roku, Warszawa
1937)**

**Polska motorówka uzbrojona z
Flotylli Rzecznej MW w Pińsku, II
połowa lat 20-tych XX w. (zdjęcie
poglądowe ze zbiorów NAC,
koloryzacja: Paweł Bezubik)**

W wyniku pojedynku artyleryjskiego zniszczona została opancerzona kanonierka rosyjska „Gubitielnyj”, której wypalony, częściowo zatopiony kadłub w następstwie wystawał ponad powierzchnię wody. W trakcie walki dwie inne jednostki bolszewickie także odniosły uszkodzenia i zostały ewakuowane po wzięciu na hol. Flotylla sowiecka nie mogła być ścigana z powodu przecieków kadłuba głównego polskiego okrętu „Pancerny 1”. Walki floty polskiej i bolszewickiej na Prypeci pomiędzy Lelowem i Czarnobyłem trwały łącznie 12 godzin i były najbardziej zaciętym starciem Polskiej Marynarki Wojennej w tej wojnie.

W porcie w Czarnobyłu zdobyto porzucone przez Rosjan: 6 okrętów i statków, 6 pogłębiarek, 8 łodzi motorowych oraz warsztaty portowe. Zdobycie portu czarnobylskiego było preludium do zajęcia kolejnych baz bolszewickiej Flotylli Dnieprzańskej w Ręczycy i Kijowie w maju 1920 r...

Bitwa została upamiętniona na Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie– „Czarnobyl 27 IV 1920 r.”. Data ta stała się także świętem Flotylli Pińskiej, niezwykle uroczyście obchodzonym w II Rzeczpospolitej.

COFNIJ SIĘ